

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Laissa säädettäisiin valtion palveluiden saatavuuden järjestämistä sekä valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevista yleisistä tavoitteista ja valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta valtakunnallisesta suunnittelusta ja yhteensovittamisesta. Lisäksi laissa säädettäisiin toimivallasta tehdä sijoittamista ja palveluiden saatavuutta koskevia päätöksiä.

Lain soveltamisala kattaisi valtion keskus-, alue- ja paikallishallinnon sekä valtion liikelaitokset. Lakia ei sovellettaisi mm. kuntiin, Kelaan, muihin julkisoikeudellisiin laitoksiin eikä säätiöihin ja rahastoihin, vaikka ne hoitaisivat julkista tehtävää tai julkista hallintotehtävää. Tältä osin soveltamisala vastaisi pääsääntöisesti nykyistä alueellistamislakia. Lain soveltamisalaan kuuluisivat yhtäläisin perustein valtion yksiköt ja toiminnot riippumatta siitä, sijaitsevatko ne pääkaupunkiseudun ulko- vai sisäpuolella.

Lain tarkoitus ja soveltamisalan rajausta ovat perusteltu. Esitetyillä muutoksilla luovutaan perustellusti alueellistamisen kiinnittymisestä pääkaupunkiseudun ja muun maan väliseen tarkasteluun ja otettaisiin lähtökohdaksi sen sijaan valtion läsnäolon arviointi alueilla sekä palveluiden järjestäminen ja saatavuus.

Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on uudistaa lainsäädäntö paremmin vastaamaan toimintaympäristön muutoksia. Tavoitteena on, että valtion läsnäolo alueilla perustuu ennen kaikkea palveluiden ja viranomaistoiminnan järjestämisen tarpeeseen. Tavoitteena on myös ohjata valtion digitalista ja fyysistä palveluverkkoa vahvemmin kokonaisuutena sekä parantaa valtion viranomaistehtävien tuloksellisuutta. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa alueiden elinvoimaisuutta ja turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on tarkoitus luoda uusi toimintamalli, joka edistää valtioneuvostotasosta poikkihallinnollista suunnittelua, seurantaa ja ohjausta. Yksittäisten yksikköjen ja toimintojen sijoittamisiin ja lakkauttamisiin perustuvasta toimintatavasta ja nykyisestä pääkaupunkiseutu - muu maa -vertailusta luovuttaisiin.

Palveluiden järjestämisen tarpeen nostaminen alueellista läsnäoloa säätelevän lainsäädännön keskiöön on merkittävä muutos, joka on myös kannatettava. Esityksessä on myös hyvin tunnistettu, että nykyisellä toimintamallilla ei pystytä ohjaamaan palvelurakennetta niin, että se pystyisi ottamaan huomioon esimerkiksi sellaiset toimintaympäristön muutokset kuten kaupungistuminen, sähköisten palveluiden lisääntyminen ja etätyömahdollisuudet.

Palvelurakenteen järjestämiseen liittyvien tavoitteiden lisäksi laissa säädettäisiin myös muista valtion alueelliseen läsnäoloon liittyvistä tavoitteista yleisellä tasolla kuten tavoitteesta vahvistaa elinvoimaisuutta. Tavoite tulisi kytkeä vahvemmin koko Suomen elinvoimaisuuden parantamiseen, mitä lakiesityksen koordinoitumpi toimintamalli voisi hyvin myös tukea. Riittävän laajat ja vahvat alueelliset asiantuntijakeskittymät ovat koko maan suotuisan kehityksen kannalta keskeisiä.

Valtakunnallinen suunnitelma

Ohjaamisen ja koordinaation toteuttamiseksi laissa ehdotetaan säädettäväksi, että valtioneuvoston tulee laatia asiaa koskeva valtakunnallinen suunnitelma. Suunnitelma laadittaisiin hallituskausittain ja siinä on tarkoitus luoda hallinnonalat ylittävä kokonaiskuva valtion palvelurakenteen, palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittumisen tilasta ja tavoitellusta kehityksestä sekä ohjata ministeriöitä ja virastoja niiden päätöksenteossa ja suunnittelussa. Suunnitelma olisi sisällöltään joustava, mutta sen olisi sisällettävä tieto erityisen merkityksellisestä uuden yksikön tai toiminnon perustamisesta tai lakkauttamisesta sekä

merkittävimmistä palveluiden saatavuutta muuttavista hankkeista. Palveluiden osalta suunnitelman on tarkoitus kattaa teknologiariippumattomasti koko monikanavainen palvelurakennekokonaisuus.

Suunnitelman laatiminen voi parhaimmillaan toimia tarpeellisena yhteensovittavana mekanismina, joka ohjaa tuloksettaasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla valmistelua ja päätöksentekoa liittyen valtion palvelurakenteeseen ja palveluiden saatavuuteen. Kuitenkin hallituskausittain laadittava ja joustava suunnitelma voi jäädä myös vaikuttavuudeltaan heikoksi ja lyhytjänteiseksi. Yhtä hallituskautta pidempi suunnitelman aikajänne toisi tarvittavaa ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä asiaan. Lisäksi toimintaympäristön muutosten analysointi ja yhteisen tilannekuvan luominen julkishallinnon piirissä ovat keskeisiä jatkuvuutta ja strategisuutta lisääviä toimia, joilla voidaan ehkäistä suunnitelman mahdollista pistemäisyyttä.

Toimielin

Suunnittelun, seurannan ja koordinaation tueksi valtiovarainministeriö asettaisi toimielimen, jossa olisivat edustettuina ministeriöt, Kansaneläkelaitos ja Suomen kuntaliitto sekä sen mukaan kuin valtiovarainministeriö päättää, kattava edustus sellaisista eri hallinnonalojen valtion viranomaisista, joilla on merkittävästi asiakaspalvelutoimintaa eri puolilla maata.

Ottaen huomioon, että laissa ei säädetä keinoja ja toimenpiteitä määriteltyihin tavoitteisiin pääsemiseksi, on valtakunnallisen suunnitelman ja sen valmistelua tukevan toimielimen merkitys suuri. Mahdollisiksi keinoiksi on esitetty esimerkiksi julkishallinnon yhteiskäyttöisten tilojen lisäämistä sekä julkishallinnon yhteistyön ja – palveluiden kehittämistä. On kannatettavaa, että valtion ja kuntien yhteistyötä muun muassa palveluiden järjestämisessä edelleen kehitetään. Tähän kehittämiseen on tärkeää liittää toimintaympäristön jo toteutuneet ja ennakoitavat muutokset, kuten väestönmuutokset. Toimenpiteiden ja keinojen ei voida olettaa olevan yhtenevät koko maassa. Tämän vuoksi toimielimessä tulee olla mukana Kuntaliiton lisäksi myös eri kokoisten kuntien ja kaupunkien suora edustus.

Toimivalta

Ei lausuttavaa.

Lain voimaantulo

Ei lausuttavaa.